

Terugblik

12^e netwerkbijeenkomst Gelders Kennisnetwerk Voedsel

21 maart 2019

De meerwaarde van de korte keten

De afgelopen jaren is door Gelderse gemeenten flink ingezet op het versterken van korte ketens. Provincie Gelderland draagt daar aan bij door ontmoeting en kennisdeling in het Gelders Kennisnetwerk Voedsel en middelen beschikbaar te stellen middels POP3 subsidieregeling korte voorzieningsketens.

Wat leveren de inspanningen tot nu toe op? Welke inzet is effectief en welke impact en (meer)waarde biedt een korte voedselketen voor (regionale)economie, onze fysieke leefomgeving en sociale waarden.

In 2019 kijken we nadrukkelijk naar mogelijke effecten en (meer)waarde van de inzet op korte ketens. Tijdens de netwerkbijeenkomst op 21 maart 2019 nam Jan Willem van der Schans (WUR) ons mee in de omvang, waarde en ontwikkeling van de korte voedselketen door de jaren heen.

Welkom in de Liemers

Sjef van Groningen heet alle deelnemers van harte welkom in de Liemers. Sjef is geboren en getogen in deze regio. De voormalig wethouder van gemeente Duiven is nu onder andere actief bij streekproducten-organisatie Liemers Trots.

“Kenmerkend aan de regio is haar bescheidenheid.” zo zegt Sjef. “De regio heeft prachtige landschappen en heerlijke producten, en toch zijn we buiten de regio weinig bekend. Vaak worden we gezien als onderdeel van de naburige Achterhoek”. Sjef vertelt over het schitterende rivierenlandschap van de Liemers. Een groot rivierkleigebied voor veeteelt en kleine beetjes resterende tuinbouw en fruitteelt. Er is groeiende aandacht voor streekproducten. Daar zal Saskia Croes meer over vertellen. Een voorbeeld is het Liemers Liesje; een koekje van de lokale bakker, met lokaal geteelde graan en gemalen bij molen de Hoop.

De waarde van de korte keten, door Jan Willem van der Schans (WUR)

> Link naar bijlage of PowerPoint presentatie: volgt zodra het rapport is afgerond.

Jan Willem is gevraagd door provincie Gelderland om in kaart te brengen wat de economische waarde is van de korte keten in Gelderland. Tot nu toe kwamen korte ketens weinig aan bod in

onderzoeken naar economische relevantie. Het is de eerste keer dat specifiek naar deze waarde van korte ketens wordt gekeken, gebaseerd op data van Landbouwtellingen. Deze zal aan de deelnemers van de bijeenkomst en via de nieuwsbrief en website van het Gelders Kennisnetwerk Voedsel beschikbaar worden gesteld.

Het onderzoek naar de korte keten begon met het bepalen van de definitie. Wat verstaan we onder de korte keten? Hanteren we dat er maximaal 1 schakel tussen boer en consument mag zitten (zoals de Europese Commissie korte ketens voor het gemak definieert) of gaat het om andere waarden, zoals minder schakels, meer transparantie, meer economische winst voor de ondernemer, etcetera. Moeilijker vast te stellen maar inhoudelijk meer relevant. In Nederland is het (nog) geen officiële nationale beleidsdoelstelling om korte keten te monitoren of te stimuleren of te laten groeien. De provincie Gelderland zelf heeft korte ketens wel als expliciete doelstelling, vandaar dit onderzoek.

We zullen de feiten en cijfers verspreiden, zodra het rapport af is. Een aantal voorlopige conclusies zijn (gebaseerd op gegevens tot ca 2017):

- Gelderland heeft relatief veel boeren in de korte keten, 10% van het totaal. Limburg 15%. De aanname dat in verstedelijkte provincies meer korte ketens en landbouw zitten dan in plattelandprovincies klopt dus niet altijd. In Gelderland is 4,3% van de boeren biologisch, de korte keten sector is dus iets meer dan twee keer groter (in aantallen boeren).
- De totale omzet in de korte keten is € 129 milj in korte keten in GLD, t.o.v. bijvoorbeeld € 238 milj in Noord-Brabant.
- Fruit, glasgroente, eieren (leghennen), producten die direct geschikt zijn voor consumptie zetten het meeste af in de korte keten. Wijnbouw ook– op de plek zelf wordt de wijn gemaakt en het verhaal vertelt.
- Korte ketens zijn beperkt ontwikkeld voor bijvoorbeeld: geiten-, schapen -, vleeskalveren en kuikens. Dat vraagt investeren in gemeenschappelijke verwerkingscapaciteit en dat is vaak de bottleneck.
- We zien veel fruitbedrijven in Rivierenland, leghennenbedrijven in Barneveld en melkveehouderij in de Achterhoek. Het lijkt er op dat elke regio gespecialiseerd is in één product, met weinig diversiteit in bijvoorbeeld de directe omgeving van steden. Het is niet zo makkelijk per stedelijk cluster in Gelderland om een heel divers menu via de korte keten samen te stellen.
- Zowel kleine bedrijven als grote bedrijven zijn actief in een korte keten.
- Relatief gezien zijn jongere boeren (<40 jaar) iets actiever in de korte keten dan oudere boeren, maar er zijn nu eenmaal veel meer ondernemers in de leeftijdscategorie 50-65, dus dat is de grootste groep die actief is in korte ketens. Zowel met als zonder bedrijfsopvolger zien we veel investeringen in de korte keten. Korte keten wordt gezien als marktkans. Meer mainstream dan hype.
- Van de biologische bedrijven levert 36% aan korte ketens, 64% van de biologische bedrijven dus niet.

Over de cijfers:

- De cijfers gaan vooral over productie; waar zijn de producten geproduceerd. Het zegt weinig over consumptie.
- Op basis van de gegevens is het mogelijk om een geschatte omzet per gemeente te berekenen. Meer gegevens volgen in de eindrapportage.

- De herkomst van veevoer (en andere inputs zoals nutriënten, uitgangsmateriaal, etc.) is nu (nog) niet meegenomen in de definitie van korte ketens. Dat zou in de toekomst een mogelijke wenselijke aanvulling kunnen zijn (gegeven de discussies over kringloop landbouw).

En de komende jaren?

We kunnen op basis van deze gegevens geen conclusies trekken over de ontwikkeling in de komende jaren. Deelnemers zien het aandeel korte ketens de komende jaren verder groeien. Het onderwerp zit in de lift. We vermoeden dat een aantal economische wetmatigheden korte ketens verder doen groeien. Zoals de gedachte 'eigen economie eerst', het inzicht om korte ketens niet helemaal zelf op te zetten als producenten maar samen te werken met daarin gespecialiseerde logistieke en verwerkende partijen, en de groeiende behoefte aan transparantie en circulariteit van producten. De korte keten sector is groter en heeft meer groei potentieel dan biologisch, maar het krijgt nog niet de benodigde aandacht en beleidsprioriteit.

Definities zijn complex hierin. Voor beter onderzoek helpt het om data aan te vullen en concreter te maken. Ook zouden we cijfers van producenten willen koppelen aan cijfers over de consumptie. En om veevoer mee te nemen, want dat is de input in de korte keten. Vroeger werd alleen van korte ketens gesproken als sprake was van directe verkoop van producent naar consument (huisverkoop). Daarover zijn over meerdere jaren gegevens bekend (multi functionele landbouw). Echter tegenwoordig bestaat het inzicht dat een tussenschakel niet alleen marge opeist maar juist ook waarde toevoegt, bijvoorbeeld een op stadsdistributie gerichte logistieke dienstverlener en/of een ambachtelijke bakker, slager e.d. De rol van deze tussenschakel is onderbelicht.

De meerwaarde van de korte keten in de Liemers! door Saskia Croes

> Link naar PowerPoint presentatie vindt u [hier](#).

Saskia Croes is projectleider in de Liemers: "hier verbinden we letterlijk de trots van de streek aan de verkoop aan consumenten". Saskia werkt samen met een aantal voedselcoördinatoren in de verschillende gemeenten. Zij kunnen laten zien wat in de Liemers gebeurt en welke voorlopige resultaten en meerwaarde zij zien.

In de Liemers is de ambitie om het Liemers landschap en voedselketens aan elkaar te verbinden. Het mooie Liemerse landschap kan aandacht en bewustwording over voedsel vergroten en andersom kunnen korte voedselketens het landschap versterken. Met het samenwerkingsproject willen partijen onder andere informatie delen en bewustwording vergroten. Dit is onderdeel van een grotere gebiedsopgave.

Samenwerkende partijen zijn Liemers Trots, LTO Liemers Montferland en de Liemerse gemeenten.

Eet je uitzicht

In het project (Eet je uitzicht) is inzicht verkregen in hoe het voedsellandschap eruit ziet. Je ziet wat je eet en je eet wat je ziet. Er is onder meer gewerkt aan inzicht bij producenten, met een workshopreeks over business cases voor lokale afzet.

Gemeenten ontwikkelden een convenant om de faciliterende rol te versterken. "Korte ketens moeten bij uitstek integraal opgepakt worden, en in samenhang met gezondheid, welzijn, landbouw. Voor de

verschillende gemeenten is een plan van aanpak geschreven die inhaakt op de verschillende beleidsthema's en onder meer bewustwording vergroot.”

Resultaten van 1e project

Terwijl de aanvraag voor een 2e POP3 project nog loopt, biedt de 1^e fase al veel resultaten, zoals:

- integraal groen: arrangementen met horeca en tuincentra: vanuit inzicht naar bewustwording.
- plan van aanpak voor een voedselorganisatie: een netwerkorganisatie / ketenorganisatie, zonder rechtspersoon (nu). Dit willen we organisch laten ontwikkelen zonder alles vast te timmeren.
- masterclasses voor de hele keten: logistiek, branding, gezamenlijke streekproducten
- kookfestijn is georganiseerd met een kookwedstrijd voor grootouder + kleinkind gekoppeld aan een lokale chef. Hierbij veel media aandacht en betrokkenheid vanuit de lokale zoals de chef van Thoen en Thans, tevens winnaar van de wedstrijd.
- Met vertegenwoordigers van de horeca bij de lokale producenten langs geweest.
- logistieke distributie wordt verder opgezet.
- samenwerking met partijen die massa kunnen brengen, zoals Intratuin. Zij organiseren bijvoorbeeld activiteiten en bieden schapruimte voor lokale producenten
- gezondheid en circulaire economie wordt meegenomen en ketensamenwerking bevordert.
- 10 gouden regels voor samenwerking in de korte ketens (zie PowerPoint)
- eindmanifestatie

Centrale kenmerk van de Liemerse strategie in dit project is: zet de inwoner centraal. De inwoner wil een beleving en dat is een integrale beleving, focus op leefomgeving en smaak, trots. De strategie waar hier in de Liemers aan wordt gewerkt is: de 10 'gouden regels' concretiseren, voor een voedselorganisatie voor hele keten met flexibiliteit in de doorontwikkeling.

Het geschreven Plan van Aanpak kan worden gedeeld. Bij interesse mailen naar de organisatoren van het Gelders Kennisnetwerk Voedsel.

Onze ervaringen: meerwaarde korte keten?

Veel Gelderse gemeenten zetten zich al geruime tijd actief in voor een korte voedselketen, onder meer via de inzet van POP3 voedselcoördinatoren en deelname aan het Gelders Kennisnetwerk Voedsel. Heeft dat zin?

Suzan Klein Gebbink geeft een samenvatting van de resultaten van een quick scan naar de ervaringen tot nu toe. Deze is ingevuld door 25 respondenten.

> U vindt de resultaten op deze pagina [onder presentaties](#)

POP3 openstelling

Op 20 juni gaat de 4^e en laatste tranche open van de regeling POP3 Korte voorzieningsketens. Qua inhoud, criteria en aanpak is deze openstelling vergelijkbaar met eerdere openstellingen.

Meer informatie:

- [Presentatie Pieter Rijzebol](#), provincie Gelderland
- Meer informatie
 - Gelders Kennisnetwerk Voedsel: [POP3 Korte Voorzieningsketens](#)
 - Provincie Gelderland [POP3 Korte Voorzieningsketens](#)

- Provincie Gelderland [Natuurinclusieve Landbouw](#)
- Advies-op-Maat door [Marianne Karstens](#)

Uitwisseling ervaringen & Vraag en antwoord

Deelnemers gingen vervolgens onderling in gesprek over vragen naar aanleiding van de presentatie van Jan Willem van der Schans en over POP3.

Lunch Thoen en Thans

Restaurant Thoen en Thans is gelegen naast de bekende St. Martinuskerk. Op deze plek zit al sinds 1742 een onderkomen voor gasten. De eigenaren van Thoen en Thans besteden veel aandacht aan hun personeel, aan hun gerechten en producten. Waar mogelijk maken zij gebruik van producten uit de regio.